

Список використаних джерел та літератури:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Ред. газ. Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
2. Димид М. Релігійне виховання в Пласті / Михайло Демид [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://risu.org.ua/ua/index/exclusive/raleidoscope/3392/>.
3. Звіт дирекції академічної гімназії за шкільний рік 1912/13 І. Др. Олександр Тисовський – Пласт в українських школах. П. Урядова часть – Директора. Накладом наукового фонду у Львові, 1913 з друкарні наукового товариства імені Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.plast.org.ua/about/history/beginningofplast/drot1965/>
4. Основоположник Пласту: До 80-річчя з дня народження професора д-ра Олександра Тисовського / уклад Теодор Данилів. – Мюнхен, 1966р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.plast.org.ua/about/history/beginningofplast/drot>
5. Савчук Б. Український пласт 1911-1939 / Б. Савчук. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 1996. – 264 с.
6. Сич О. Пласт: нарис витоків, історії, сьогодення / О. Сич. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1996. – 76 с.
7. Тисовський О. Життя в Пласті: посібник для українського пластового юнацтва / Д-р Олександр Тисовський. – [вид. п'яте]. – Львів : Україна, 2006. – 551 с.

Анотації

Н.В.Соловей

Ценности и организационные основы «Пласта» во взглядах Александра Тисовского (1886-1968)

В статье проанализированы взгляды Александра Тисовского относительно ценностей и организационных условий воспитания личности в украинской национальной скаутской организации «Пласт». В основу деятельности «Пласта» О.Тисовский взял идею верности Богу и Украине. Производными были моральные принципы: помогать другим и соблюдать пластовый закон. По мнению А.Тисовского достижения определенного идеала возможно благодаря работе над собой, преодолению физических и моральных препятствий, закаливанию воли и характера, исполнению своего долга. Краеугольными точками формирования нравственного сознания и ценностного отношения пластуна к себе, к людям и жизни в целом были законы «Пласта». В организационном отношении овладения законами основывалось на трех ступенях испытаний. В качестве ступеней высшего совершенства О.Тисовский предлагал титулы: «Гетманский пластун-скоб» и «Почетный пластун». Их цель состояла в том, чтобы подготовить молодежь из разных областей знаний и профессий, которые имели практическое значение в повседневной жизни, давали возможность быть успешным, предприимчивым, готовыми служить обществу и Отечеству.

Ключевые слова: Бог, Украина, пластовые законы, точность, вежливость, честь, ответственность, бережливость.

Summary

M.V.Solovey

Values and Organizational Principles of the «Plast» in Olexander Tysovsky's Views (1886-1968)

The article analyzes Olexander Tysovsky's views on values and organizational conditions of a personality upbringing in the Ukrainian scout organization «Plast». O.Tysovsky put the idea of loyalty to God and Ukraine to the basis of the «Plast» activity. The derivatives were moral principles: to help others and to comply with the laws of the «Plast». According to O.Tysovsky the achievement of a certain ideal is possible due to self-cultivation, overcoming of physical and mental obstacles, tempering the will and character, performance of his duty. The cornerstones of formation of «Plast» member's moral consciousness and the value attitude to themselves, people and life in general were the «Plast» laws. In organizational terms the mastery of the laws was based on three testing stages. As the highest degree of perfection O.Tysovsky proposed tytutyly «Hetman scout – skob» and «Honorary scout». Their goal was to prepare young people in different disciplines and professions that have practical importance in everyday life, given the opportunity to be successful, enterprising, and ready to serve the community and homeland.

Key words: God, Ukraine, Plast laws, accuracy, courtesy, honour, responsibility, economical habits.
Дата надходження статті: «1» жовтня 2013 р.

УДК: 373.5: 070 (091)

Ж.Г.СТЕЛЬМАШУК,
викладач
(м.Рівне)

Публікації в педагогічній пресі як джерело інформації про специфіку функціонування жіночих і чоловічих шкіл у 1943-1954 рр.

Стаття присвячена аналізу періодичної педагогічної преси як історичного джерела інформації про актуальні проблеми вітчизняної школи. Розкрито інформаційний потенціал педагогічної преси для формування об'єктивної думки дослідників про запровадження роздільного навчання у школах в 1943-1954 рр. На матеріалах провідних педагогічних журналів («Советская педагогика», «Радянська школа», «Народное образование» та «Начальная школа») шляхом критичного і порівняльного аналізу їх змісту висвітлено специфіку функціонування жіночих і

чоловічих шкіл у 1943-1954 рр. Автором виявлена основна спрямованість публікацій, проаналізовані найбільш значущі матеріали з проблеми. Виявлено, що публікацій, які висвітлювали особливості життєдіяльності чоловічих та жіночих шкіл, було порівняно небагато. Більшість із них були спробою узагальнити досвід роботи окремого вчителя чи школи, висвітлити окремі аспекти організації навчально-виховної роботи. Акцентовано увагу на публікаціях трьох авторів (К.Львов, О.Раєвський та М.Тимофеев), у яких найбільш ґрунтовно викладено різні точки зору на запровадження роздільного навчання, особливості функціонування жіночих та чоловічих шкіл у досліджуваній період. Позначені шляхи подальшої розробки даної проблеми.

Ключові слова: педагогічна преса, публікації, історичне джерело, роздільне навчання, жіночі школи, чоловічі школи.

Постановка проблеми в загальному вигляді... У зв'язку з актуалізацією проблеми гендерної освіти значно зріс інтерес науковців до джерел минулого, які є безпосереднім відображенням особливостей її зародження і розвитку. Преса має особливе значення для вивчення різних аспектів роздільного навчання у школах, оскільки саме педагогічна преса є своєрідним літописом історії вітчизняної школи, відображенням її актуальних проблем та розвитку педагогічних ідей. Специфіка педагогічних журналів та газет як історичного джерела полягає у тому, що в ній знаходяться дві групи матеріалів: офіційні документи (постанови, накази, інструкції органів влади) і матеріали, які відображають суб'єктивну думку громадян держави на певні події, рішення влади в галузі освіти.

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз сучасних дисертаційних досліджень, монографій, періодичних видань свідчить, що питання роздільного навчання було і є об'єктом уваги науковців (О.Аніщенко, В.Кравець, О.Петренко, та ін.) [1; 5; 9].

У ході історіографічного пошуку та аналізу праць, присвячених проблемі роздільного навчання у 1943-1954рр., ми дійшли висновку, що на сучасному етапі розвитку вітчизняної науки і практики періодичні педагогічні видання як джерело інформації про специфіку функціонування жіночих і чоловічих шкіл були в центрі уваги небагатьох науковців. Значна частина існуючих публікацій, які присвячені проблемі роздільного навчання, мають інші хронологічні межі. Лише окремі публікації в педагогічних газетах та журналах були предметом ґрунтовного вивчення сучасного історика педагогіки О.Петренко та висвітлені у її монографії [9].

Формулювання цілей статті... У статті ми спробуємо, спираючись на матеріали педагогічної преси (зокрема педагогічних журналів «Радянська школа» [10], «Советская педагогика» [6; 11], «Народное образование» [3] та «Начальная школа» [4; 7; 8]), висвітлити специфіку функціонування жіночих та чоловічих шкіл.

Виклад основного матеріалу... У 1943-1954 роках особливості суспільно-політичного життя країни були зумовлені війною 1941-1945 років, поступовим звільненням окупованих територій, відбудовою народного господарства, політикою радянської влади після повернення на звільнені території, голодом 1946-1947 рр., репресіями та зміною національної структури українського суспільства у воєнні та післявоєнні роки.

Такі особливості життя вимагали від дітей швидкого дорослішання, відповідальності та дисциплінованості. О.Петренко підкреслює, що «політика держави цього періоду демонструвала посилення ролі традиційної сім'ї (до якої радянська ідеологія повернулася ще у середині 1930-х років), в якій мати – головна фігура у сім'ї, і саме вона відповідала за весь устрій сімейного життя і виховання дітей, батьку ж у сім'ї відводилась другорядна роль, головна його місія – служити на благо вітчизни, виконувати свій обов'язок перед батьківщиною. Відповідно до таких гендерних ролей у державі формувалась нова шкільна політика, яка акцентувала увагу суспільства на підготовці дівчат до материнства, а юнаків – до виконання громадянського обов'язку» [9, с.213].

Тому 16 липня 1943 р. відділом шкіл ЦК ВКП(б) і народним комісаріатом СРСР було введено в дію постанову № 789 «Про впровадження роздільного навчання хлопчиків і дівчаток у неповних середніх школах СРСР» [2, с.203–205]. Вона передбачала введення роздільного навчання з 1 вересня 1943рр. у великих містах і селищах міського типу. Це мало бути поступово, з врахуванням територіальних особливостей і лише там, де було не менш, як 4-6 середніх неповних або середніх шкіл, які можна було б перепрофілювати у чоловічі та жіночі школи.

Чіткі вказівки стосовно втілення цієї постанови в практику роботи шкіл знаходимо в «Інструкції про запровадження роздільного навчання хлопчиків та дівчаток у школах міст Української РСР» [2, с.203–205]. У цій інструкції дається роз'яснення для населення: «... при спільному навчанні не можуть бути прийняті до уваги особливості фізичного розвитку хлопчиків і дівчаток, особливості підготовки тих та інших до праці, практичної діяльності, військової справи і не забезпечується

необхідна дисципліна учнів» [2, с.203–205]. Зміст постанови знайшов своє відображення в рубриці «Передовая» журналу «Начальная школа» [8].

Введення роздільного навчання викликало неабиякий інтерес та увагу не тільки педагогічної громади, але й звичайних громадян. У пресі з'явилися публікації, присвячені цій проблемі.

Для глибокого та об'єктивного розуміння проблеми роздільного навчання велике значення мають не лише конкретні факти функціонування жіночих і чоловічих шкіл у 1943-1954 рр., а й інтерпретація їх специфіки знаними педагогічними діячами та звичайними учителями, які жили і працювали у досліджуваній період.

З метою вивчення специфіки функціонування жіночих і чоловічих шкіл у зазначений період ми звернулись до аналізу важливого історико-педагогічного джерела – публікацій провідних педагогічних журналів «Радянська школа» (видання відновлено з 1945 р.), «Советская педагогика» (до 1944р. – орган Наркомосу РРФСР з 1944 – орган Академії педагогічних наук), «Народное образование» (видається з 1946 р.) та «Начальная школа» (видається з 1933 р.), у яких узагальнювались результати науково-дослідної роботи Академії педагогічних наук, результати інспектування шкіл, доповіді народних комісарів освіти, підводились підсумки навчально-виховного процесу за кожен навчальний рік та ставились завдання на наступний, висвітлювались проблеми морально-етичного виховання, методи викладання основних дисциплін, реформування педагогічного процесу, друкувались статті науковців, матеріали педагогічних читань та досвід навчально-виховної роботи передових учителів.

Педагогічна преса є тим історичним джерелом інформації, завдяки якому складається чітке уявлення про рівень зацікавленості тією чи іншою педагогічною проблемою у ті чи інші часи. Саме завдяки публікаціям в педагогічних журналах та газетах ми сьогодні знаємо, що проблема роздільного навчання була актуальною у воєнні та післявоєнні 1943-1954 рр.

Огляд та аналіз публікацій у педагогічних журналах дозволяє нам зробити висновок, що перші спроби дати оцінку, узагальнити результати роботи шкіл з роздільним навчанням з'явилися лише через два роки після його запровадження, тобто перші публікації із зазначеної проблеми датуються 1945 роком. Кількість та зміст статей дає інформацію про те, які саме аспекти проблеми викликали найбільший інтерес педагогічної громади.

Проведений історіографічний пошук свідчить, що публікацій, які висвітлювали особливості життєдіяльності чоловічих та жіночих шкіл, було порівняно небагато. Більшість із них були спробою узагальнити досвід роботи окремого вчителя чи школи, висвітлити окремі аспекти організації навчально-виховної роботи. Зокрема, такими є статті директора 27-ї чоловічої середньої школи м.Горького П.Єпишина [4], директора 15-ї чоловічої середньої школи імені О.М.Горького м.Іркутська А.Дулова [3], жіночої школи № 187 м.Москви К.Мезько [7].

Завдяки пресі ми сьогодні обізнані з тим, що у 1945 р. (через два роки після введення в дію постанови №789 «Про впровадження роздільного навчання хлопчиків і дівчаток у неповних середніх школах СРСР» [2, с.203–205]) навколо проблеми роздільного навчання у школах розгорнулася дискусія на сторінках журналів «Советская педагогика» [6; 11] та «Радянська школа» [10].

Грунтовний аналіз специфіки функціонування шкіл роздільного та спільного навчання містять публікації М.Тимофеева [11], К.Львова [6] та О.Раєвського [10].

Прихильник роздільного навчання М.Тимофеев у своїй статті «Совместное и раздельное обучение в прошлом и настоящем» (1945) виклав ряд вагомих аргументів на його користь. Автор звернувся до досвіду минулого, щоб підвести до розуміння того, що роздільне навчання є необхідністю. Він писав, що основні завдання освіти є «спільними як для жіночих, так і для чоловічих шкіл» [10, с.10], однак «жіноча школа повинна ставити перед собою завдання боротися з пережитками минулого, із залишками впливу старої школи ..., ставити перед собою чіткі цілі виховання радянської жінки, всебічно розвиненої, культурної учасниці будівництва нового життя» [там само]. При цьому зауважував, що «дівчатка при одночасній роботі з хлопчиками виявляють більшу старанність, працелюбність, акуратність ..., тоді як хлопчики сильніші, енергійніші ....У дітей різної статі різні інтереси, побажання і прагнення. Тому вчити їх краще нарізно, з огляду на фізичні можливості, період статевого дозрівання й психологію сприйняття» [там само].

Ми підтримуємо думку О.Петренко, «що його позиція відображала погляди відомих педагогів (Ж.-Ж.Руссо, Ф.Фенелона, Ф.Ферстера), які диференціювали мету виховання дівчат і мету виховання хлопців, визначаючи другорядну роль жінки у суспільстві. М.Тимофеев, критикуючи систему спільного навчання, відкидав те позитивне, що було досягнуто за роки радянської влади в організації спільного навчання й виховання, здобутки експериментальної педагогіки і педології у досліджуваній галузі, не виправдано перебільшуючи необхідність і доцільність організації роздільного навчання в радянській школі» [9, с.238].

Того ж року у журналі «Советская педагогика» з'явилась стаття професора К.Львова з такою ж назвою «Совместное обучение в прошлом и настоящем» [6], який виклав власне бачення проблеми спільного та роздільного навчання, виступаючи опонентом М.Тимофеева. Погляди авторів мають суттєві розбіжності.

Так, К.Львов підкреслював, що «рівноцінність статей в їх психічному розвитку, у рості їх душевних сил знімає з порядку денного протиріччя в розв'язанні питання про спільне чи роздільне навчання ... обидві статі доповнюють одна одну... І при спільному і при роздільному навчанні добре поставлена навчально-виховна робота забезпечить нормальне засвоєння навчального матеріалу, моральне виховання, фізичний та естетичний розвиток дітей, їх практичну підготовку, – вважав педагог» [6, с.44].

На думку К.Львова, «перекручення» у впровадженні роздільного навчання «зводяться до: а) спроби біологізувати навчальний процес; б) спроби закріпити погляди на нерівноцінність статей, а звідси пропаганда обмеження жіночої освіти і зменшення обсягу загальноосвітніх знань в жіночій школі; в) спроби заперечувати своєрідність роботи в чоловічій і жіночій школі, які зводяться до нівелювання роботи в них, до заперечення необхідності вивчення досвіду роботи шкіл з роздільним навчанням» [6, с.45].

Він абсолютно не погоджувався з думкою М.Тимофеева, що «нібито рівень розумового розвитку хлопців і дівчат різний, що нібито одна стаття не рівноцінна з іншою у своєму розвитку і потребує особливих завищених чи занижених навчальних програм із загальноосвітніх предметів внаслідок нездатності засвоєння відомостей в окремих галузях знань. Наука єдина, немає «чоловічих» і «жіночих» загальноосвітніх предметів, а тим більше курсів географічних, природничих чи історичних та гуманітарних навчальних дисциплін. Увага, пам'ять, мислення, інтереси, емоції і хлопчиків, і дівчаток в процесі навчально-виховної роботи розвиваються, вдосконалюються так, що вони є достатніми для того, аби оволодіти глибоко міцно знаннями, вміти їх застосовувати у подальшому на практиці. Але й під час викладання окремих навчальних дисциплін необхідним є врахування своєрідності психічного розвитку хлопців і дівчат, своєрідності розвитку у них окремих психічних функцій та окремих особистісних рис» [6, с.43].

Автор виокремив завдання жіночих та чоловічих шкіл: «Наша школа повинна дати дівчатам більш детальні знання про дитину, навички догляду за нею, про її розумовий, моральний, фізичний і естетичний розвиток, ввести її в коло питань особистої та соціальної гігієни, сформувати уміння та навички ведення домашнього господарства. ... допомогти орієнтуватися в практичній діяльності ..., стати діяльною захисницею Батьківщини у тих сферах військової діяльності, що є для неї найбільш природними. Жіноча школа повинна сприяти ... вихованню якостей жінки подібно до того, як чоловіча – вихованню якостей чоловіка» [там само].

Статті К.Львова та М.Тимофеева є одним з доказів неоднозначного ставлення суспільства до запровадження роздільного навчання у 1943 р.

Глибокою аналітичною та змістовною, на нашу думку, є стаття професора Київського університету ім.Т.Г.Шевченка, завідувача кафедри психології О.Раєвського «Роздільне навчання в радянській школі», опублікована у провідному республіканському педагогічному журналі «Радянська школа» (1945 р., № 3) [10].

«Запровадження роздільного навчання, – писав О.Раєвський, – це важливий захід, здійснення якого ставить перед вчительством ряд складних і важких питань, що зачіпають найрізноманітніші сторони навчально-виховного процесу в школі» [10, с.3]. При цьому зауважував, що «...не обмеження прав жінки треба бачити у запровадженні роздільного навчання, а, навпаки, подальше їх закріплення, ще повніше їх здійснення. І це справді так, бо одним із завдань роздільного навчання в нашій радянській школі є створення найсприятливіших умов для такого навчання та виховання жінки, при якому забезпечуються не тільки спільні з чоловіком потреби у вихованні та навчанні, а потреби в тих знаннях, навичках, уміннях, які потрібні жінці, як жінці ... . При спільному навчанні школа будується звичайно, – так було й у нас, – за зразком чоловічої школи. У вихованні та навчанні дівчат, жінок треба передбачити й такі сторони, які чоловічому навчанню й вихованню не властиві, і навпаки» [там само]. І далі – «рівноправність жінки є фактом здійсненням» [10, с.5].

Автор підкреслював, що «на практиці в нас можна зустрітися з неправильним розумінням мотивів запровадження роздільного навчання» [10, с.3]. За ставленням до його введення громадськість країни він розподілив її на чотири групи: "Перша – вчителі й батьки, які вважали запровадження роздільного навчання суто зовнішнім заходом, який нічого нового в навчально-виховний процес не вносив. Вони не бачили жодної різниці в чоловічій і жіночій школі, крім того, що в одних школах вчилися хлопчики, а в інших дівчатка. До другої групи належали вчителі й батьки, які тлумачили запровадження роздільного навчання як відмову від усього розвитку радянської школи, як виправлення помилки, нібито допущеної при запровадженні спільного навчання. Треті сприймали роздільне навчання як повернення до старої школи, до нерівності в

освіті та вихованні хлопчиків і дівчаток. І, нарешті, четверта група – ті, хто усвідомив, що запровадження роздільного навчання – не зовнішнє нововведення, не спроба виправити помилки спільного навчання, не обмеження прав жінок на освіту, а прагнення створити оптимальні умови для розвитку та виховання всіх сил і здібностей, фізичних і духовних, властивих жінці й чоловікові, при максимальному забезпеченні загальних основ навчання й виховання, для одних і інших однакових» [10, с.3].

Подібно до М.Тимофєєва, О.Раєвський також аналізував полеміку, яка відбувалася у 1910-1912 роках навколо питання про переваги спільного чи роздільного навчання. Запровадження роздільного навчання у 1943 р. тлумачив так: «Життя висунуло нові суспільно-політичні завдання перед школою. До цих нових завдань треба передусім віднести підготовку безстрашних, мужніх, палко відданих своїй батьківщині захисників її, всебічно розвинених, озброєних усіма потрібними знаннями, навичками та уміннями, фізично міцних і загартованих. У зв'язку з цим військова і фізкультурна підготовка набуває особливого значення у всьому навчально-виховному процесі ... Її треба здійснити так, щоб з максимальним ефектом використати сили й здібності хлопчиків та дівчаток, відповідно до тієї ролі, яку повинні будуть виконувати юнаки, чоловіки на своєму місці, дівчата, жінки на своєму» [10, с.5].

Як психолог, О.Раєвський вдався до детального аналізу вікових фізичних, психічних (вольових, емоційних) особливостей дівчаток та хлопчиків, які є вагомою причиною запровадження роздільного навчання, дав рекомендації стосовно їх врахування у практиці роботи жіночих і чоловічих шкіл [10, с.7–8]. На основі досвіду двох років існування роздільного навчання зробив висновки, що «плодотворний вплив роздільного навчання за відзивами педагогів, батьків позначився і далі позначається на найважливіших сторонах навчально-виховного процесу в школі: поліпшала дисципліна, тісніший став зв'язок учителів з учнями. У багатьох випадках піднеслась успішність, набагато поживався інтерес до навчання ..., стали виживатися нездорові моменти в стосунках хлопчиків і дівчаток, легше й краще вдається проводити військово й трудове виховання» [10, с.10].

Таким чином, у ході нашого дослідження ми акцентували увагу на публікаціях трьох авторів (К.Львов, О.Раєвський та М.Тимофєєв), у яких, на нашу думку, найбільш ґрунтовно викладено різні точки зору на запровадження роздільного навчання, особливості функціонування жіночих та чоловічих шкіл у 1943-1954рр. Усі вони були єдині в тому, що методика викладання і вивчення кожної дисципліни в жіночих школах повинна відрізнятися від аналогічних в чоловічих. Кожна із публікацій містить конкретні рекомендації щодо викладання навчальних дисциплін, при цьому особливий акцент робиться на врахуванні психофізіологічних особливостей статей при організації навчально-виховного процесу. Як бачимо, ця ідея актуальна і нині. На основі їх порівняльного аналізу можемо зробити висновок, що специфіка функціонування шкіл роздільного навчання була обумовлена радянською гендерною політикою, що мала на меті виховання жінки-громадянки, матері, трудівниці, а чоловіка – захисника вітчизни, однак рівнозначність статей при цьому зберігалась.

Ми дійшли висновку, що публікації в педагогічній пресі є важливим, глибоким та незамінним джерелом інформації про педагогічні проблеми, які були актуальними в певні періоди функціонування вітчизняної школи. Зміст статей у педагогічній пресі дозволяє зорієнтуватись, які аспекти тієї чи іншої проблеми були в центрі уваги педагогів та науковців, які погляди на її розв'язання існували. Порівняльний аналіз матеріалів педагогічних журналів з офіційними документами (постановами, наказами, інструкціями органів влади) дасть можливість досліднику скласти об'єктивну думку про специфіку розвитку педагогічних ідей у конкретний історичний період функціонування педагогічної науки і школи, виокремити цінні ідеї та факти, передбачити можливості їх застосування в сучасних умовах.

Висновки... Отже, проведений аналіз публікацій в педагогічній пресі (на прикладі педагогічних журналів) дає підстави для таких **висновків**. Порушена проблема знайшла своє відображення на сторінках педагогічних журналів 1943-1954 рр. Кількість публікацій є порівняно незначною, однак дає змогу сформулювати чітке уявлення про мету, особливості запровадження роздільного навчання, специфіку функціонування жіночих та чоловічих шкіл досліджуваного періоду.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми. Перспективи наших подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні специфіки висвітлення проблеми виховання дисциплінованості учнів у жіночих і чоловічих школах 1943-1954 рр.

Список використаних джерел та літератури:

1. Аніщенко О. В. Розвиток професійної освіти жінок в Україні (друга половина XIX – початок XX століття) : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Аніщенко. – К., 2000. – 20 с.

2. Директивы ВКП(б) и постановления Советского правительства о народном образовании : сб. докум. за 1917–1947гг. – М.; Л. : АПН РСФСР, 1947. – Вып. 2. – 295 с.
3. Дулов А. Журнал поведения учащихся / А. Дулов // Народное образование. – 1953. – № 1. – С. 61–66.
4. Епишин П. В мужской школе / П. Епишин // Начальная школа. – 1952. – № 7. – С. 24–33.
5. Кравець В. П. Історія гендерної педагогіки : навч. посіб. / В. П. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2005. – 440 с.
6. Львов К. Совместное обучение в прошлом и настоящем / К. Львов // Советская педагогика. – 1945. – № 10. – С. 38–46.
7. Мезько К. Е. Школьная стенная газета (Из опыта работы женской школы № 187 г. Москвы) / К. Е. Мезько // Начальная школа. – 1950. – № 5. – С. 17–19.
8. Передовая – Раздельное обучение мальчиков и девочек // Начальная школа. – 1943. – № 8–9. – С. 1–2.
9. Петренко О. Б. Гендерний вимір шкільної освіти в Україні (XX століття) / О. Б. Петренко. – Рівне : Олег Зень [Видавець], 2010. – 530 с.
10. Раевский О. М. Роздільне навчання в радянській школі / О. М. Раевський // Радянська школа. – 1945. – № 3. – С. 3–12.
11. Тимофеев М. Г. Совместное и раздельное обучение в прошлом и настоящем / М. Г. Тимофеев // Советская педагогика. – 1945. – № 10. – С. 38–46.

Аннотация

Ж.Г.Стельмашук

Публикации в педагогической прессе как источник информации о специфике функционирования женских и мужских школ в 1943–1954 гг.

Статья посвящена анализу периодической педагогической печати как историческому источнику информации об актуальных проблемах отечественной школы. Раскрыт информационный потенциал педагогической печати для формирования объективного мнения исследователей о введении раздельного обучения в школах в 1943–1954 гг. На материалах ведущих педагогических журналов («Советская педагогика», «Советская школа», «Народное образование» и «Начальная школа») путем критического и сравнительного анализа их содержания освещено специфику функционирования женских и мужских школ в 1943–1954 гг. Автором выявлена основная направленность публикаций, проанализированы наиболее значимые материалы по проблеме. Выявлено, что публикаций, освещающих особенности жизнедеятельности мужских и женских школ, было сравнительно немного. Большинство из них были попыткой обобщить опыт работы отдельного учителя или школы, осветить отдельные аспекты организации учебно-воспитательной работы. Акцентировано внимание на публикациях трех авторов (К.Львов, А.Раевский и М.Тимофеев), в которых наиболее обстоятельно изложены различные точки зрения на введение раздельного обучения, особенности функционирования женских и мужских школ в исследуемый период. Обозначены пути дальнейшей разработки данной проблемы.

Ключевые слова: педагогическая пресса, публикации, исторический источник, раздельное обучение, женские школы, мужские школы.

Summary

Zh.G.Stelmashuk

Publications in the Pedagogical Press as an Information Source about the Specifics of the Girls' and Boys' Schools Functioning in 1943–1954

The article is devoted to the analysis of the pedagogical periodical press as a historical source of information about the topical problems of national school. The information potential of pedagogical press for the formation of the objective opinion of the researchers on a separate education at schools in the period of 1943–1954 is disclosed. Having used materials of the leading pedagogical journals («Soviet pedagogy», «Soviet school», «Public education» and «Primary school») and critical and comparative analysis of school content, the specifics of the girls' and boys' schools functioning in the period of 1943–1954 are shown. The author revealed the major trend of the publications and analyzed the most relevant materials on the problem. It is revealed that there were few publications which highlighted the life of the girls' and boys' schools. Most of them were an attempt to summarize the experience of an individual teacher or school, to cover particular aspects in the educational work organization. Attention is focused on publications of three authors (K.Lvov, O.Rayevsky and M.Tymofyeyev), where the most important views of the separate education introduction, peculiarities of functioning of the girls' and boys' schools in the analyzed period are considered. The ways of further development of the problem are defined.

Key words: pedagogical press, publications, historical sources, separate education, girls' school, boys' school.
Дата надходження статті: «9» жовтня 2013 р.